

je čar, ki ga je še posebej mogoče zaznati v besedilih, ki izhajajo s Primorske. Bralec je sicer prikrajšan za dve bistveni razsežnosti živega folklornega dogodka: za teksturo (dramsko razsežnost pripovedovanja) in kontekst (s tem, ko je pripoved iztrgana iz avtentničnega kraja, časa, prostora ter drugih okoliščin pripovedovanja), kljub temu pa bo ob branju povedk in pravljič vsakdo užival, marsikdo pa se bo ob tem spomnil, da je podobno zgodbo tudi že slišal. Skratka, namen te zbirke je dokazati, da se je pradačna umetnost govorjenega jezika na slovenskih tleh ohranila vse do danes.

Posebno težo daje knjigi prevod v angleški jezik (spremni esej je prevedla Mia Dintinjana, zgodbe pa Sonja Kravanja), s čemer bo delo dostopno tudi mednarodni strokovni javnosti.

Barbara Ivančič Kutin

ZMAGA KUMER, Zlati očenaš, slovenski ljudski pasijon,
Ljubljana, Družina, 1999, 290 str.

Avtorica v knjigi prvič predstavi celotno bogastvo molitev v obliki pripovedi o Jezusovem trpljenju, splošno razširjenih po slovenskem etničnem ozemlju in navadno imenovanih *zlati očenaš*.

Knjiga je sestavljena iz predgovora, nato iz uvoda, v katerem avtorica predstavi izročilo zlatega očenaša, zlati očenaš na Slovenskem, motiviko in slogovno oblikovanje slovenskih primerov, na koncu še povzetke izsledkov. Dodan je še povzetek v nemškem jeziku. V drugem delu knjige pa je izbor besedil s celotnega slovenskega etničnega prostora, ki pa je razdeljen na štiri razdelke: v razdelku A so predstavljeni primeri Jezusovega trpljenja kot pripovedne molitve in sicer primeri zlatega očenaša, ki ga je molil Jezus naš; V četrtek zvečer; Jezus na vrtu kleči; Petkov žegen; Jezus se je k martri bližal; Jezus krvavi pot poti; Judje Jezusa popadejo. V razdelku B so primeri Pogovora Jezusa in Marije o njegovem trpljenju, pod C so Marijine sanje o Jezusovem trpljenju, v razdelku Č pa je predstavljena »Šentjanževa maša«. Na koncu so različna kazala in pojasnila.

Ta »pomembni izraz duhovnosti slovenskega človeka« je v poglavju o izročilu zlatega očenaša predstavljen skozi preteklost in v evropskem okviru. Avtorica opiše, kam segajo korenine te apokrifne molitve in katera besedila naj bi bila predloga ali zgled za nastanek treh oblik zlatega očenaša. Primerja značilnosti ustvarjanja le-tega z ustvarjanjem ljudske pesmi. Ugotavlja, da šele s širitvijo molitve med ljudmi začne zlati očenaš svojo pot od naroda do naroda. Trdi, da so se posamezni motivi zlatega očenaša pojavili na jezikovno različnih območjih, hkrati pa so pri istem narodu mogoče variante z večjimi ali manjšimi razlikami v besedilu.

Tako avtorica razglablja, na kakšen način se je širila molitev. V začetku se je širila večinoma z ustnim izročilom in ne z rokopisi, saj večina preprostih vernikov sploh ni znala brati, kasneje pa na tiskanih letakih in v rokopisih. Zlati očenaš je ostal apokrifna molitev, saj ni dobil privoljenja cerkve, kar pomeni, da se ni izoblikoval med izobraženimi ljudmi, temveč med verniki. Meni, da je zlati očenaš v Evropi nastal pred reformacijo. Nato ugotavlja čas, ko naj bi se zlati očenaš molilo, in trdi, da so ga molili večinoma ob petkih, ves postni čas ter ob večerih, kar je s socialnega vidika naravno, saj je bil na podeželju le večer čas brez dela ter tako idealen za najrazličnejše molitve.

V razdelku Zlati očenaš na Slovenskem avtorica meni, da je zlati očenaš ena pomembnih sestavin nabožnega pesemskega izročila na vsem slovenskem ozemlju ter zbrano gradivo razvršča v štiri skupine glede na oblikovanost besedila. Največ primerov sodi v skupino, ki ima obliko pripovedi o Jezusovem trpljenju. Ta pa ima več podskupin in te tudi predstavlja. Naslednja skupina ima obliko pogovora, ko Marija sprašuje Jezusa, kaj se bo z njim dogajalo vsak dan velikega tedna in ji ta odgovarja. Tretja skupina se imenuje Marijine sanje, v četrti skupini pa so primeri, v katerih so vrstice iz pripovedi o Jezusovem trpljenju vpletene v različne okvire. Večinoma so vse skupine razširjene po vsej Sloveniji, izjema je le skupina primerov v obliki pogovora, ki so skoraj samo s Koroške. Avtorica meni, da je tudi v teh molitvah kot pri ljudskih pesmih mogoča variantnost, kar ponazarja s primeri zapisov iz porabskih vasi. Besedila molitev so se prenašala večinoma z ustnim izročilom, zapisovalci so večinoma pripisali besedilu, da so se ga naučili od babic, mater itn. Prenašalci izročila so bili tudi berači. Prenašanje po ustnem izročilu dokazuje tudi oblikovanost besedil samih – uvodni verzi, stalne besedne zveze, ponavljanje, popačenke itn. Navaja podatek, da so to molitev molili večinoma ob petkih, pa tudi ob sobotah in nedeljah, celo takrat, ko naj bi se rodil otrok, saj naj bi po ljudskem verovanju zlati očenaš (v ljutomerski okolici) celo olajšal porod. Slovenci smo glede na avtoričine ugotovitve začeli moliti očenaš v predreformaciji, slog slovenskega besedila je tak, da je verjetno nastal še pred 18. stoletjem.

Razširjenost, priljubljenost in trdoživost te molitve pa po besedah avtorice kažejo zapisi ob koncu 70. let ter zadnji zvočni posnetek iz leta 1996, kar pomeni, da je molitev kljubovala vsem cerkvenim in družbenim spremembam na Slovenskem.

Izjemno zanimiv je razdelek o motiviki in slogovnem oblikovanju slovenskih primerov, saj naj bi podrobna razčlenitev besedil te zbirke skušala ob primerjavi s poročili evangelistov pokazati, kje in koliko je prispevala ljudska pobožnost, v čem so skladnosti s pesemskim izročilom motivno ali slogovno. Zapise skupine A, ki opisujejo Jezusovo trpljenje od velikega četrtega po zadnji večerji pa do smrti na križu, avtorica razvršča v sedem podskupin po začetkih besedila, npr. trije primeri skupine A se začenjajo z vabilom k molitvi zlatega

očenaša, ki ga je molil Jezus naš. Kot posebno zanimivost omeni v petih zapisih podrobnost, ki jo poznamo iz legendarne pesmi o sv. Miklavžu in hudobi: svetnik išče v gozdu »lesa krivega in ravnega/za barčico pripravnega« – v očenašu pa Judje iščejo »drevca ravnega, /za Jezusovo martro pripravnega«, t. j. za njegov križ. Očitno je, kar je opazila Kumrova, da je ljudska ustvarjalnost jemala iz svojega že znanega besednega, metaforičnega, ritmičnega idr. zaklada tisto, kar je bilo za neko pesem najbolj ustrezno, malo predruugačila in že imela nov pomen. Avtorica ljudsko pesemsko izročilo naravnost do popolnosti pozna, zato lahko najde tudi take primerjave med pesmijo in molitvijo. Da ta »pesnitev« sodi v ljudsko pesemsko izročilo, je, čeprav do sedaj zanjo ne poznamo nobene melodije, nedvomna, molitev pa se da pojoče recitirati, podobno kot psalme ali liturgične molitve kot neke vrste recitativ.

V celotnem razdelku analizira zapise vseh štirih skupin in podskupin tako vsebinsko kot slogovno, primerja evangelijsko pričevanje z ljudsko domišljijo in nam tako približa pestrost in živost ljudske duhovne ustvarjalnosti. Zelo natančno poroča o tem, kdaj naj bi se zlati očenaš molilo na Slovenskem, saj je ob vsakem zapisu to navedeno. Zelo zanimiv je razdelek, v katerem piše o sklepnem obrazcu molitve, ki vsebuje različna plačila tistemu, ki bo molitev molil, in navaja, da je največkrat to rešitev treh duš iz vic – očetove, materine in njega samega. Pogosto plačilo je, da bodo vsi grehi odpuščeni, sreča na zemlji, zemeljske in duhovne dobrine, da hiša ne bo do tal pogorela idr., seveda v različnih skupinah drugače.

V razdelku Povzetki izsledkov avtorica povzame vsa spoznanja iz prejšnjih poglavij in zaključí s spoznanjem, da čeprav zlati očenaš ni izvorno slovenski, je prav v preoblikovanju tujih predlog, z elementi našega čustvenega, nabožnega in miselnega sveta, z načinom našega pesemskega izražanja, dobil t. i. slovenski nadih in »zato smo z besedili zlatega očenaša prispevali tudi k podobi evropskega duhovnega izročila.«

Knjiga Zlati očenaš torej prinaša v slovenski prostor živo ljudsko molitveno izročilo, pomembno za spoznavanje in vrednotenje slovenske ljudske duhovne kulture.

Marjetka Golež Kaučič

ZMAGA KUMER, Še eno si zapojmo, Celje, Mohorjeva družba, 1999 (nova predelana izdaja), 214 str., note

Prva knjižica *Eno si zapojmo* je bila hitro razprodana, zaradi tega je leta 1999 izšla še druga pesmarica z naslovom *Še eno si zapojmo*, ki pa ni ponatis, saj so v njej mnoge nove pesmi, ki jih v prejšnji ni bilo, nekatere so variante že objavljenih iz različnih krajev Slovenije. Avtorica poudarja, da prav ta variant-